

HARMONIZÁCIA ÚČTOVNÍCTVA A VYKAZOVANIE FINANČNEJ VÝKONNOSTI

Harmonization of Accounting and Reporting of Financial Performance

Miloš Tumpach

Jednou z kľúčových oblastí, o ktorej by mala účtovná závierka informovať používateľov účtovných informácií sú (popri informáciách o *finančnej situácii* a jej zmenách) aj informácie o **finančnej výkonnosti podniku** (ang. financial performance). Čo ale máme rozumieť pod *finančnou výkonnosťou*?

Odpoveď nie je jednoduchá, pretože na túto otázku existuje viacero pohľadov. Ak by sme napríklad vychádzali z *Koncepčného rámca pre zostavovanie a prezentáciu účtovnej závierky* nezískame síce jej presnú a jednoznačnú definíciu, ale v článku 17 sa dozvieme niečo o jej obsahu – a síce, že informácie o (finančnej) **výkonnosti** podnikov sú potrebné na posúdenie toho, či budú mať v budúcnosti tieto podniky pod kontrolou menší alebo naopak väčší objem ekonomických zdrojov, na určenie budúcej schopnosti podniku generovať z existujúcich zdrojov peňažné toky a súčasne aj na zhodnotenie efektívnosti existujúcich a budúcich ekonomických zdrojov. Na kvantifikáciu finančnej výkonnosti používa tradične (aj) kategória *zisku*, ktorého výška je determinovaná výnosmi a nákladmi.

A práve tu nastáva problém - za náklady a výnosy sa považujú všetky zmeny vlastného imania, ktoré nie sú dôsledkom rozhodnutia vlastníkov, teda aj tie, ktoré:

- sú priamo výsledkom aktívnych transakcií podniku (v anglosaských krajinách sa využívajú **termíny** „income“ a „expenses“, teda výnosy a náklady z bežnej činnosti) – patria sem napríklad prevádzkové náklady, úroky, alebo tržby z predaja tovaru;
- sú výsledkom náhodných udalostí a okolností mimo kontrolu podniku (**termíny** „gains“ (prínosy), „losses“ (újmy) – patrí sem napríklad zmena objektívnej hodnoty (fair value) aktív, kurzové zisky a straty zo zmeny peňažnej jednotky v ktorej je vykázaná zahraničná investície

Kým prvá skupina nákladov a výnosov sa zohľadňuje pri výpočte **výsledku hospodárenia** a vykazuje sa tak v rámci *výkazu ziskov a strát* ako aj vo *výkaze o zmenách vo vlastnom imaní*, druhá skupina nákladov a výnosov do výsledku hospodárenia nevstupuje a vykazuje sa v mnohých krajinách iba vo *výkaze o zmenách vo vlastnom imaní* (tam kde sa takýto výkaz zostavuje). Problémom **však** je, že deliaca čiara medzi týmito kategóriami buď neexistuje, alebo nie je jednoznačne určená – napríklad:

- zmena objektívnej hodnoty cenných papierov určených na krátkodobé obchodovanie sa vykazuje výsledkovo, ale
- tá istá zmena hodnoty tých istých cenných papierov sa vykazuje iba vo vlastnom imaní v prípade, že ide o kategóriu **finančných aktív ktoré sú k dispozícii na predaj - AfS**), pričom
- dlhodobejšie zníženie hodnoty sa AfS sa vykazuje tiež výsledkovo;
- zmeny hodnoty AfS ktoré sú výsledkom zmeny kurzu sa vykazujú tiež výsledkovo

Riešením môže byť vykazovanie úhrnu nákladov a výnosov – to je však obmedzené kvôli tzv. **recyklácii**, kde sa identické náklady a výnosy objavajú v dvoch rôznych obdobiach – a to raz výsledkovo a raz nevýsledkovo. Napríklad, podľa IAS 21 sa kurzové rozdiely z **čistej investície v zahraničí** nevykazujú v *konsolidovanej účtovnej závierke* výsledkovo (IAS 21.32) ale v rámci osobitnej položky vlastného imania. V prípade predaja sa ale vyžaduje rozpustenie tejto položky vlastného imania cez výsledok hospodárenia – čím dochádza k recyklovaniu už raz vykazaných

nákladov a výnosov. Túto skutočnosť je potrebné mať pri vykazovaní komplexných výsledkov na pamäti.

Prečo však k došlo k tomu, že sa pri výpočte výsledku hospodárenia zohľadňujú iba **niektoré** náklady a výnosy? Okrem historických príčin, kedy bol tento systém tradične presadzovaný v podmienkach, kde význam zmien hodnoty aktív nebol výrazný v takej miere ako ho poznáme v súčasnosti (aj z toho dôvodu, že neexistovali komplexné syntentické finančné alebo zabezpečovacie nástroje) existuje aj intuitívny dôvod – kým niektoré náklady a výnosy slúžia ako vhodný prediktor budúcich peňažných tokov, iné túto funkciu plniť nemôžu. Používatelia účtovnej závierky by teda mali mať k dispozícii informácie, ktoré by rozlišovali vplyv prechodných a dočasných zvýhodnení od vplyvu ktoré majú dlhodobější charakter. Do úvahy pripadá klasifikácia výsledkov na:

- realizované a nerealizované
- opakujúce sa a neopakujúce sa
- z pokračujúcich a ukončovaných činností
- fixnej a variabilnej povahy

Rámcová osnova vyjadruje tento princíp v článku 28: „the predictive value of the income statement is enhanced if unusual, abnormal and infrequent items of income or expense are separately disclosed“ (prediktívna hodnota výkazu ziskov a strát sa zvyšuje, ak sa nezvyčajné, netypické a zriedkavé položky výnosov alebo nákladov vykazujú osobitne)¹.

Aký je teda obsah harmonizácie účtovníctva v oblasti vykazovania finančnej výkonnosti? Odpoveď na túto otázku si môžeme ilustrovať na príklade USA, Veľkej Británie a (zatiaľ) neformálnych návrhov Rady pre medzinárodné účtovné štandardy (IASB).

Z hľadiska súboru **amerických účtovných predpisov (U.S. GAAP)** je možné začiatky komplexného riešenia uvedenej problematiky nájsť v stanovisku Rady pre účtovné zásady (Accounting Principles Board – APB) a to Opinion of the APB 9 „Reporting the Results of Operations“ z roku 1966 ktorý sa zaoberá základnými kategóriami v oblasti vykazovania výsledkov činnosti podniku. Tento predpis bol neskôr upravovaný – jednak koncepčným (aj keď pre prax nezáväzným) dokumentom Statement of Financial Accounting Concepts (SFAC) No. 3 „Elements of Financial Statements“ z r. 1980, novelizáciou SFAC 3 v podobe Statement of Financial Accounting Concepts (SFAC) No. 6 z roku 1985 ale aj implementačnými štandardom Statement of Financial Accounting Standards (SFAS) No. 130 „Reporting Comprehensive Income“ z roku 1997. Práve štandard SFAS 130 znamenal určitý prelom pretože zaviedol **povinnosť** vykazovania „komplexného výsledku“ (comprehensive income), ako zmeny čistých aktív daného podniku, bez ohľadu na to, či k nemu došlo v dôsledku účelovo vykonávaných ťažiskových aktivít podniku, alebo v dôsledku vedľajších a náhodných transakcií a okolností, ktoré sú často jednorazového charakteru. Táto požiadavka je však oslabená tým, že SFAS 130 umožňuje prezentovať komplexný výsledok v rámci samostatného výkazu, v rámci doterajšieho výkazu ziskov a strát alebo v rámci výkazu o zmenách vo vlastnom imaní.

V prípade **Veľkej Británie** sa ťažiskový krok uskutočnil predovšetkým v roku 1992 a to prijatím štandardu účtovného výkazníctva FRS 3 „Reporting Financial Performance“. Tento štandard zaviedol povinnosť zostavovať tzv. **výkaz úplne vykázaných ziskov a strát** (statement of total recognised gains and losses), obsahujúci:

- výsledok hospodárenia (úhrnná suma);
- úpravy hodnoty aktív;

¹ Fakt je, že od tohto princípu sa v roku 2003 pri novelizácii štandardu IAS 1 do istej miery ustúpilo a naopak, vykazovanie alebo uvádzanie položiek ako *mimoriadnych* sa zakázalo.

- kurzové vplyvy na hodnotu čistej investície v zahraničných prevádzkach,

čiže tie oblasti finančnej výkonnosti, s ktorými sú v súčasnej praxi spojené určité problémy. V roku 2000 predložila FRC návrh nového štandardu, *FRED 22 „Revision of FRS 3, Reporting Financial Performance“* avšak ten, aj vzhľadom na svoju „revolučný charakter“ zatiaľ ešte nebol schválený.

Na úrovni **Rady pre medzinárodné účtovné štandardy (IASB)** sa tieto trendy až do roku 2006 príliš nepremietali. V tomto roku 2006 bol predložený návrh novely štandardu IAS 1 (Exposure Draft of proposed amendments to IAS 1, Presentation of Financial Statements), ktorý predpokladá zostavovanie výkazu, ktorý bude obsahovať všetky náklady a výnosy (Statement of Totally Recognized Expenses and Income). Návrh predpokladal dve alternatívy zostavovanie tohto výkazu buď v dvoch častiach (1. náklady a výnosy ovplyvňujúce výsledok hospodárenia + 2. ostatné náklady a výnosy) alebo v podobe jediného uceleného výkazu, ktorý by obsahoval úplne všetky náklady a výnosy. Tento návrh však nepredstavoval finálny krok - nerieši napríklad problém recyklácie a vlastne ani deliacej čiary medzi oboma skupinami nákladov a výnosov – a už začiatkom roku 2007 predložil aparát IASB celú sériu formátov budúceho výkazu (od variantu A až po variant E¹). Niektoré z týchto variantov zachovávajú viac menej súčasné status quo a zmenu navrhujú len v preradení *ostatných nákladov a výnosov* z výkazu zmien vlastného imania bližšie ku nákladom a výnosom ovplyvňujúcim výsledok hospodárenia, kým ostatné sa snažia pristupovať k tejto problematike radikálnejšie (za zmienku stojí napríklad úvaha, vynechať *výsledok hospodárenia* zo súboru povinne vykazovaných položiek). Pre bližšiu ilustráciu uvádzam praktické príklady uvedeného výkazu vo variantoch A-D

Variant A: Ostatné súčasti komplexného výsledku (teda náklady a výnosy nevstupujúce do výsledku hospodárenia, označované v anglickej terminológii ako *other comprehensive income*, OCI) sa vykazujú v jednotlivých častiach výkazu komplexných výsledkov – prevádzkovej, investičnej aj finančnej¹ ale nerozlišujú sa od nákladov a výnosov ktoré v súčasnosti ovplyvňujú výsledok hospodárenia (tabuľka 1).

Tabuľka 1

Čisté tržby	12 000	
Náklady na predané výrobky	-2 000	
Náklady na výskum a vývoj	-1 000	
Penzijné náklady	-100	
<i>Straty poistnej matematiky z penzijných záväzkov</i>	-10	✓
Recyklované prínosy (újmy) zo zabezpečenia peňažných tokov	20	
<i>Prínosy zo zabezpečenia peňažných tokov</i>	30	✓
Straty zo zníženia hodnoty goodwillu	-200	
Iné prevádzkové náklady	-40	
Komplexný výsledok z prevádzkovej činnosti	8 700	
Realizované prínosy (újmy) z finančných aktív k dispozícii na predaj	12	
<i>Nerealizované prínosy (újmy) z finančných aktív k dispozícii na predaj</i>	8	✓
Komplexný výsledok z investičných činností	20	
Komplexný výsledok z hospodárskej činnosti	8 720	
Finančné náklady	-10	
Finančné výnosy	90	
Komplexný výsledok z finančných činností	80	
Daň z príjmu	-200	
Komplexný výsledok účtovnej jednotky	8 600	

¹ To nadväzuje na predpokladané členenie **súvahy** (výkazu finančnej situácie) a členenie **výkazu o peňažných tokoch**.

Variant B: OCI sa vykazujú v jednotlivých častiach výkazu komplexných výsledkov – prevádzkovej, investičnej aj finančnej ale oddelene od nákladov a výnosov ktoré v súčasnosti ovplyvňujú výsledok hospodárenia (tabuľka 2).

Tabuľka 2

Čisté tržby	12 000	
Náklady na predané výrobky	-2 000	
Náklady na výskum a vývoj	-1 000	
Penzijné náklady	-100	
Recyklované prínosy (újmy) zo zabezpečenia peňažných tokov	20	
Straty zo zníženia hodnoty goodwillu	-200	
Iné prevádzkové náklady	-40	
Výsledok hospodárenia z prevádzkových činností	8 680	
<i>Straty poistnej matematiky z penzijných záväzkov</i>	-10	✓
<i>Prínosy zo zabezpečenia peňažných tokov</i>	30	✓
Ostatné súčasti komplexného výsledku	20	
Komplexný prevádzkový výsledok	8 700	
Realizované prínosy (újmy) z finančných aktív k dispozícii na predaj	12	
Výsledok hospodárenia z investičných činností	12	
<i>Nerealizované prínosy (újmy) z finančných aktív k dispozícii na predaj</i>	8	✓
Ostatné súčasti komplexného výsledku	8	
Komplexný výsledok z investičných činností	20	
Komplexný výsledok z hospodárskej činnosti	8 720	
Finančné náklady	-10	
Finančné výnosy	90	
Komplexný výsledok z finančných činností	80	
Daň z príjmu	-200	
Komplexný výsledok účtovnej jednotky	8 600	

Variant C: OCI sa vykazujú v samostatnej časti, v členení na prevádzkovú, finančnú a investičnú oblasť, vrátane súvisiacich daní (tabuľka 3).

Tabuľka 3

Čisté tržby	12 000	
Náklady na predané výrobky	-2 000	
Náklady na výskum a vývoj	-1 000	
Penzijné náklady	-100	
Recyklované prínosy (újmy) zo zabezpečenia peňažných tokov	20	
Straty zo zníženia hodnoty goodwillu	-200	
Iné prevádzkové náklady	-40	
Výsledok z prevádzkovej činnosti	8 680	
Realizované prínosy (újmy) z finančných aktív k dispozícii na predaj	12	
Výsledok z investičnej činnosti	12	
Výsledok z hospodárskej činnosti	8 692	
Finančné náklady	-10	
Finančné výnosy	90	
Výsledok z finančných činností	80	
<i>Straty poistnej matematiky z penzijných záväzkov</i>	-10	✓
<i>Prínosy zo zabezpečenia peňažných tokov</i>	30	✓
<i>Nerealizované prínosy (újmy) z finančných aktív k dispozícii na predaj</i>	8	✓
Ostatné súčasti komplexného výsledku	28	
Daň z príjmu	-200	
Komplexný výsledok účtovnej jednotky	8 600	

Variant D: OCI sa vykazuje v samostatnej časti, v členení na prevádzkovú, finančnú a investičnú oblasť, ale dane sa vykazujú v časti zodpovedajúcej daniam (tabuľka 4).

Tabuľka 4

Čisté tržby	12 000	
Náklady na predané výrobky	-2 000	
Náklady na výskum a vývoj	-1 000	
Penzijné náklady	-100	
Recyklované prínosy (újmy) zo zabezpečenia peňažných tokov	20	
Straty zo zníženia hodnoty goodwillu	-200	
Iné prevádzkové náklady	-40	
Výsledok z prevádzkovej činnosti	8 680	
Realizované prínosy (újmy) z finančných aktív k dispozícii na predaj	12	
Výsledok z investičnej činnosti	12	
Výsledok z hospodárskej činnosti	8 692	
Finančné náklady	-10	
Finančné výnosy	90	
Výsledok z finančných činností	80	
Straty poistnej matematiky z penzijných záväzkov	-8	✓
Prínosy zo zabezpečenia peňažných tokov	24	✓
Nerealizované prínosy (újmy) z finančných aktív k dispozícii na predaj	7	✓
Ostatné súčasti komplexného výsledku po zdanení	23	
Daň z príjmu	-195	
Komplexný výsledok účtovnej jednotky	8 600	

Z hľadiska účtovnej teórie bol prezentovaný aj zaujímavý návrh, podľa ktorého by sa položky nákladov a výnosov zoskupovali podľa toho, do akej miery súvisia s peňažnými tokmi a je teda možné ich využiť na prognózovanie týchto tokov do budúcnosti¹. Napriek nesporne vysokej informačnej hodnote, ktorú by takto zostavovaný výkaz prinášal však tento návrh narazil na zjavné problémy z hľadiska praktickej aplikácie. Samotný fakt jeho predloženia však indikuje, že v oblasti vykazovania *finančnej výkonnosti* sa možno dočkáme ešte mnohých prekvapení.

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá otázkou vykazovania finančnej výkonnosti a otázkami jej medzinárodnej harmonizácie. Tradičná orientácia zostavovateľov účtovnej závierky na vykazovanie zisku, je jednoduchý a efektívny spôsob aproximácie *finančnej výkonnosti* a prezentácie tejto informácie aj používateľom účtovnej závierky. Treba však skonštatovať, že existujú aj určité problémy – výsledok hospodárenia sa uruje ako rozdiel rôznych (ale nie všetkých) položiek výnosov a nákladov. Je preto nanajvýš potrebné vytvoriť a využívať taký komplexný ukazovateľ, ktorý bude v sebe obsahovať všetky položky nákladov a výnosov podniku.

Kľúčová slova: finančná výkonnosť; účtovné výkazníctvo

Summary

The paper is focused on reporting of financial performance and its international harmonization. Traditional focus of preparers of financial statements on presentation profit is a simple and effective way of how to approximate the *financial performance* and to present such information to the users. Yet, there are some drawbacks as well – profit is reported as a net difference between various (but

¹ Tento prístup sa často ilustruje príkladom 1 dolára a) zarobeného pri predaji v rámci dlhodobého a pravidelne uskutočňovanej podnikateľskej činnosti a b) 1 dolára nájdeného na ulici na chodníku.

not all) items of income and expenses. It is therefore of an utmost importance to establish and use such comprehensive measure, which will „catch“ **all** items of income and expenses.

Key words: financial performance; financial reporting

JEL klasifikácia: M41

Použitá literatúra

- [1] FASB: *Statement of Financial Accounting Concepts (SFAC) No. 3 „Elements of Financial Statements*. Norwalk : 1980.
- [2] FASB: *Statement of Financial Accounting Concepts (SFAC) No. 6*. Norwalk : 1980.
- [3] FASB: *Statement of Financial Accounting Standards (SFAS) No. 130 „Reporting Comprehensive Income*. Norwalk : 1997.
- [4] FRC: *FRS 3 - Reporting Financial Performance*. London : 1992
- [5] FRC: FRED 22 „Revision of FRS 3, Reporting Financial Performance“. London : 2000.
- [6] IASB: *Exposure Draft of proposed amendments to IAS 1, Presentation of Financial Statements*. London: IASCF, 2006.
- [7] IASB: *International Accounting Standard 1*. London: IASCF, 2003.

Kontakt

Miloš Tumpach, Ing., Ph.D., Katedra účtovníctva, FHI EU v Bratislave, Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, tel.: +421 2 67 295 777, tumpach@euba.sk